

Dr. sc. Žaklina HARASIĆ,
redovita profesorica,
Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu,
zaklina.harasic@pravst.hr

UDK 340.11/.12:347
340.11/.12:347.99(497.5)
Prethodno priopćenje
Rad stigao: 30. travnja 2025.
Rad prihvaćen: 29. svibnja 2025.

Dr. sc. Marin KERŠIĆ, docent,
Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu,
marin.kersic@pravst.hr

ARGUMENTACIJA A CONTRARIO U GRAĐANSKOM I TRGOVAČKOM PRAVU¹

Sažetak: Cilj ovoga rada je ispitati posebnosti argumentacije a contrario (zaključivanja po suprotnosti, razloga suprotnosti) u pravnim granama građanskog i trgovačkog prava. Strukturno, u radu se prvo izlažu osnovna teorijska razmatranja o argumentu a contrario te građanskom i trgovačkom pravu kao pravnim granama s pozicija pravne teorije. Nakon uvodnih razmatranja, autori analiziraju primjere odluka sudova u Republici Hrvatskoj iz područja građanskog i trgovačkog prava u kojima je korišten argument a contrario, s posebnim naglaskom na odluke trgovačkih sudova i Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske. Nakon analize navedenih primjera sudskih odluka, autori u zaključku navode specifičnosti argumentacije a contrario u građanskom i trgovačkom pravu.

Ključne riječi: argumentacija, a contrario, građansko pravo, trgovačko pravo

1. Uvod

U ovom radu ispituje se posebnost argumentacije a contrario (zaključivanja po suprotnosti, razloga ili razloga suprotnosti, kako se u još literaturi naziva)² u području građanskog i trgovačkog prava. Kako bi to postigli, u radu se prvo iznose osnovna teorijska razmatranja o argumentu a contrario te o građanskom i trgovačkom pravu kao granama prava s pozicija pravne teorije. Zatim analiziramo nekoliko odluka hrvatskih sudova u području građanskog i trgovačkog prava u kojima je korišten argument a contrario, s posebnim naglaskom na odluke trgovačkih sudova i Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske. Nakon analize navedenih primjera sudskih odluka, u zaključku se navode specifičnosti argumentacije a contrario u građanskom i trgovačkom pravu.

¹ Ovaj rad financiran je u okviru projekta Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu pod br. 14. Sudačka argumentacija (SudAr).

² VSKOVIĆ, N., Teorija države i prava, Birotehnika, Split, 2006., str. 254. O argumentu a contrario u hrvatskoj literaturi vidi i HARASIĆ, Ž., Sudska argumentacija, Pravni fakultet u Splitu, Split, 2010., str. 39; MILIČIĆ, V., Opća teorija prava i države, vlastita naklada, Zagreb, 2008., str. 186.-187; PERIĆ, B., Država i pravni sustav, Informator, Zagreb, 1994., str. 215.-216. i KERŠIĆ, M., Argument a contrario, Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu, 59(2), 2022., str. 295.-313. Od brojnih stranih autora koji su pisali o argumentu a contrario, ističemo TARELLO, G., La interpretación de la ley, Palestra Editores, Lima, 2013., str. 313. i dalje i CANALE, D.; TUZET, G., On the Contrary: Inferential Analysis and Ontological Assumptions of the A Contrario Argument, Informal Logic 28(1), 2008. i DUARTE, D., On the A Contrario Argument: Much Ado About Nothing, Revista de Faculdade de Direito de Universidade de Lisboa 54(1), 2013 i GUASTINI, R., Tumačenje i argumentacija, Naklada Breza, Zagreb, 2023., str. 256.-257.

Na početku je važno napomenuti da ovaj rad ne predstavlja empirijsko istraživanje pravne argumentacije sudova³ (to ni po opsegu ne bi mogao biti), nego razmatranje specifičnosti primjene jednog argumenta u dvije grane prava koje dijele brojne opće-teorijske sličnosti (i kod kojih je, u konačnici, jedna pravna grana i nastala od druge).⁴ Možemo navesti barem tri razlog koja opravdavaju navedeni pristup i cilj rada: prvo, značaj argumentacije i posebno argumenta *a contrario*, koji je prema provedenim empirijskim istraživanjima sudske argumentacije u Republici Hrvatskoj najčešće korišteni argument od strane sudova⁵; drugo, građansko i trgovačko pravo predstavljaju temeljne grane privatnog prava⁶ te ih možemo promatrati zajedno s obzirom na činjenicu da je trgovačko pravo i nastalo iz građanskog prava te da dijele načela ravnopravnosti stranaka i autonomije volje⁷; konačno, i sam rad odnosi na istraživanje aktualnosti građanske i trgovačke pravne prakse.

Značaj argumentacije, posebno one sudske, ne treba posebno isticati s obzirom da činjenicu da su sudovi središnji organ primjene prava i u tom smislu središte pravnog sustava. Važnost argumentacije dolazi do izražaja još više na početku 20. stoljeća, kada se mijenja shvaćanje o odnosu uloga zakonodavca i suca.⁸ S obzirom na praktičnu nemogućnost predviđanja svih slučajeva koji se mogu pojaviti, zakonodavac se mora ograničiti na formuliranje općenitih pravnih normi koje zahtijevaju tumačenje da bi se mogle primijeniti na konkretan slučaj, što za posljedicu ima to da adresati opće pravne norme (posebice suci i upravni službenici) kroz tumačenje uvijek stvaralački dopunjavaju pravnu normu.⁹

Značaj argumenta *a contrario*, kao jednog od argumenata, proizlazi iz činjenice da se u do sada jedinom provedenom opsežnijem empirijskom istraživanju sudske argumentacije u Republici Hrvatskoj upravo argument *a contrario* pokazao kao najčešće korišteni argument od strane sudaca.¹⁰ Upravo to je bio i razlog zašto se bavimo analizom primjene navedenog argumenta.

S druge strane, građansko pravo i trgovačko pravo (kao pravna grana nastala iz građanskog prava)¹¹ te kao pravne grane privatnog prava s aspekta sudske argumentacije su u jednom aspektu još značajnije od pravnih grana javnog prava, budući da nemaju propisana ograničenja u argumentaciji kakva imaju pojedine grane prava u području javnog prava, primjerice zabrana primjene argumenta analogije ili sličnosti (*a simili ad simile*) u kaznenom pravu.¹²

³ Kao što je to, primjerice, HARAŠIĆ, Ž., *op. cit.*

⁴ VISKOVIĆ, N., *op. cit.* u bilj. 2, str. 275.

⁵ HARAŠIĆ, Ž., *op. cit.*, str. 116.-117.

⁶ VISKOVIĆ, N., *op. cit.* u bilj. 2, str. 286-287.

⁷ Članak 2. Zakona o obveznim odnosima koji ističe slobodu uređivanja obveznih odnosa, članak 3. koji ističe ravnopravnost sudionika u obveznom odnosu, članak 7. koji propisuje načelo jednake vrijednosti činidaba, čl. 11. koji ističe dispozitivni karakter odredaba Zakona te članci 12. i 14. koji reguliraju primjenu na trgovce odnosno primjenu trgovačkih običaja i prakse. Zakon o obveznim odnosima, NN, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23.

⁸ HARAŠIĆ, Ž., *op. cit.*, str. 19.

⁹ *Ibid.*

¹⁰ O detaljima navedenog empirijskog istraživanja, vidi HARAŠIĆ, Ž., *op. cit.*, str. 116-117.

¹¹ VISKOVIĆ, N., *op. cit.* u bilj. 2., str. 275.

¹² *Ibid.*, 255. Vidjeti i autoritete iz područja kaznenog prava, primjerice HORVATIĆ, Ž.; DE-RENCINOVIĆ, D.; CVITANOVIĆ, L., Kazneno pravo. Opći dio 1 – Kazneno pravo i

2. O argumentu *a contrario* (razlog suprotnosti)

Zaključivanje po suprotnosti, razlog suprotnosti ili argument *a contrario* (kako ćemo ga u daljnjem tekstu nazivati) predstavlja oblik opće logičkog zaključivanja koje se primjenjuje i u pravu.¹³ Argument *a contrario* u literaturi definira se kao argument kojim se iz jedne izričite normativne kvalifikacije nekog ponašanja zaključuje da postoji suprotna prešutna kvalifikacija drugog ponašanja.¹⁴ Ako pravna odredba postavlja neku obvezu ili ovlaštenje subjektu, putem argumenta *a contrario* zaključuje se (naravno, u nedostatku druge izričite odredbe) da se takva normativna kvalifikacija ne odnosi na drugog subjekta.¹⁵ Kao što i sam naziv argumenta sadrži pojam „suprotnosti“, tako se ovaj argument definira i kao zaključivanje kojim se iz izričito navedenog suda izvodi drugi ne izričito imenovani suprotan sud.¹⁶ Argument *a contrario* moguće je definirati i bez pojma suprotnosti: određena pravna posljedica vrijedi samo za ono konkretno činjenično stanje koje ispunjava izričito navedene pretpostavke apstraktnog (zakonskog) činjeničnog stanja. Ako navedene pretpostavke nisu ispunjene, zaključuje se da za takav slučaj pravna posljedica ne vrijedi.¹⁷ Primjena argumenta može biti uvjetovana samom formulacijom pravne odredbe koja se primjenjuje: ako je u pravnoj odredbi korišten izraz „samo“ ili „osim za“ (ili ako bi se ti izrazi mogli dodati a da se smisao pravne odredbe ne promijeni), normotvorac ograničava pravnu posljedicu samo na određeno činjenično stanje.¹⁸

Argument *a contrario* učestalo se koristi u sudskoj praksi. Rezultati istraživanja sudske argumentacije ukazuju da je argument *a contrario* argument pomoću kojeg sudovi u Republici Hrvatskoj najčešće argumentiraju.¹⁹ Kako svaki argument ima neke svoje specifičnosti, bitno je istaknuti specifičnosti argumenta *a contrario* prije nego se osvrnemo na sudske odluke u kojima se navedeni argument primjenjivao:²⁰

kazneni zakon, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2016., str. 135-137 i NOVOSELEC, P., Opći dio kaznenog prava, 5. izmijenjeno izdanje, Pravni fakultet J. J. Strossmayera u Osijeku, 2016., str. 53.

¹³ HARAŠIĆ, Ž., *op. cit.*, str. 39.

¹⁴ VISKOVIĆ, N., *op. cit.* u bilj. 2, str. 254.

¹⁵ VISKOVIĆ, N., Argumentacija i pravo, Pravni fakultet u Splitu, Split, 1997, str. 64. Vidi i TAMMELO, I., *Sketch for a Symbolic Juristic Logic*, Journal of Legal Education 8(3), 1955., str. 297.

¹⁶ HARAŠIĆ, Ž., *op. cit.*, str. 39.

¹⁷ PAVČNIK, M., Argumentacija v pravu, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1991., str. 153 i PAVČNIK, M., Teorija prava. Prispevek k razumevanju prava, 2. dopunjeno izdanje, Cankarjeva založba, Ljubljana, 2001., str. 397.

¹⁸ HARAŠIĆ, Ž., *op. cit.*, str. 40. U slučajevima u kojima pravna odredba ne sadrži izraze „samo“ ili „osim za“ (i samim time ne navodi na upotrebu argument suprotnosti), smatra se da je argument potrebno upotrijebiti zajedno sa ciljnim (teleološkim) tumačenjem, kako ističe Harašić.

¹⁹ HARAŠIĆ, Ž., *op. cit.*, str. 115.-120. Na značaj argumenta *a contrario* u sudskoj praksi Republike Hrvatske može ukazati i pretraga po ključnim riječima na portalu IUS-INFO (<https://www.iusinfo.hr/>). Pretraga po ključnoj riječi „a contrario“ na navedenom portalu u travnju 2025. godine daje nešto više od 4200 rezultata u svim kategorijama. Usp. sa ranijim istraživanjem u KERŠIĆ, M., *Argument a contrario*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu 59(2), 2022., str. 296.

²⁰ Prema KERŠIĆ, M., *op. cit.*, str. 296.-298.

Prvo, primjena argumenta *a contrario* veže se uz primjenu doslovnog ili suženog (restriktivnog) tumačenja: tamo gdje zakon „šuti“, nema mjesta za primjenu pravne odredbe koja je predmet tumačenja.²¹ Dakle, dok je suženo (restriktivno) tumačenje komplementarno s argumentom *a contrario*, tako je ekstenzivno (prošireno) tumačenje komplementarno s primjenom argumenta analogije (sličnosti, *a simili ad simile*).²² U vezi s tim, argument *a contrario* se veže uz „kruto“ ili „usko“ tumačenje koje se nekad veže uz pravni formalizam.²³

Drugo, argument *a contrario* se koristi u tumačenju specijalnih normi u odnosu na generalne kako bi se spriječilo širenje izuzetaka na druge slučajeve.²⁴ Tako argument *a contrario*, prema Giovanniju Tarellu, predstavlja sredstvo o „isključenju normativne proizvodnje“. ²⁵ Argument *a contrario* služi ciljnom (teleološkom) tumačenju i obrani *ratio legis* specijalne norme.²⁶

Treće, argument *a contrario* predstavlja jednu varijantu jezičnog tumačenja.²⁷ Putem argumenta *a contrario* utvrđuje se značenje „šutnje“ normotvorca u odnosu na reguliranje pravno relevantnih situacija.²⁸ Kao takav, argument *a contrario* je i *de dicto* argument, a ne *de re* argument, jer se odnosi na ono što (ne) kaže normativna odredba, a ne na ono što je zapravo slučaj.²⁹ Ipak, kako se u literaturi isto ističe, argument *a contrario* se ne bavi jezikom odnosno tekstom normativne odredbe koja se primjenjuje u konkretnom slučaju (dakle, semantičkim aspektom), nego deontičkim statusom činjeničnih okolnosti koje nisu predviđene u antecedentu pravne norme.³⁰

Iz gore navedenih karakteristika argumenta *a contrario* koje se navode u pravnoj teoriji, možemo istaknuti da upotreba argumenta *a contrario* predstavlja argumentaciju u konkretnim pojedinačnim slučajevima rezultira doslovnim ili suženim, ali ne i proširenim tumačenjem. Kao i ostali argumenti, argument *a contrario* nema formalno-logički prinudni karakter zato što je uvjetovan vrijednosno-ciljnim rasuđivanjem.³¹

3. Argumentacija *a contrario* u građanskom i trgovačkom pravu u sudskoj praksi

U svrhu preglednosti, prilikom analize primjera argumentacije *a contrario* iz sudske prakse prvo navodimo pravno pitanje o kojem se odlučivalo argumentirajući *a contrario*,

²¹ VISKOVIĆ, N., *op. cit.* u bilj. 15, str. 67; VRBAN, D., Država i pravo, Golden Marketing, Zagreb, 2003., str. 475.

²² AARNIO, A., *The Rational as Reasonable: A Treatise on Legal Justification*, Springer, Dordrecht, 1986., str. 102.

²³ VRBAN, D., *op. cit.*, str. 475. O odnosu argumenta *a contrario* i pravnog formalizma, vidi i MACCORMICK, N.; SUMMERS, S., *Interpreting Statutes: A Comparative Study*, Routledge, London, 1991., str. 232.

²⁴ VISKOVIĆ, N., *op. cit.* u bilj. 2, STR. 254 I VRBAN, D., *op. cit.* 475.

²⁵ TARELLO, G., *op. cit.*, str. 313.

²⁶ VISKOVIĆ, N., *op. cit.* u bilj. 2, str. 254. Za takvo stajalište, vidi i HARAŠIĆ, Ž., *op. cit.*, str. 39.

²⁷ AARNIO, A., *op. cit.*, str. 105.

²⁸ CANALE, D.; TUZET, G., *op. cit.*, str. 33.

²⁹ *Ibid.*, str. 33.

³⁰ DUARTE, D., *op. cit.*, str. 41-42.

³¹ VISKOVIĆ, N., *op. cit.* u bilj. 15, str. 65

zatim članak zakona na koji se primjena argumenta odnosila a potom relevantni dio odluke u kojem se argumentira po suprotnosti odnosno *a contrario*.

Primjer 1.

Presuda Trgovačkog suda u Splitu P-596/2021-9 o pitanju opoziva člana uprave (i onoga koji nije i član društva i onoga člana uprave koji je i član društva), reguliranog člankom 424. Zakona o trgovačkim društvima, i to stavak 1. i stavak 4. koji glase:³²

„(1) Članovi društva mogu svojom odlukom u svako doba opozvati članove uprave. Ako je društvenim ugovorom predviđeno da članove uprave imenuje nadzorni odbor, on je, nije li tim ugovorom drukčije određeno, ovlašten i za opoziv njihova imenovanja. To nema utjecaja na prava članova uprave iz ugovora koje su oni sklopili s društvom.“

(...)

(4) Ako se članovi uprave imenuju društvenim ugovorom, tim se ugovorom može odrediti da ih se može opozvati samo ako za to postoji važan razlog. U tome slučaju opoziv je valjan sve dok se o njegovoj eventualnoj nevaljanosti ne odluči pravomoćnom odlukom suda, napose da li je za opoziv postojao važan razlog. Ovdje se na odgovarajući način primjenjuju odredbe članka 447. i 448. ovoga Zakona. Ako svoju odluku o imenovanju člana uprave opoziva nadzorni odbor, na odgovarajući način se primjenjuje odredba članka 244. stavka 3. ovoga Zakona.“

Citiramo relevantni dio presude koji sadrži *a contrario* argumentaciju suda:

„21. Valja razlikovati opoziv člana uprave koji nije i član društva, te opoziv člana uprave koji je i član društva.

22. O opozivu člana uprave koji nije i član društva, za navesti je slijedeće:

23. Članovi društva odnosno nadzorni odbor mogu opozvati svakog člana društva u svako doba. Mogućnost opoziva odlukom u svako doba postoji zbog moguće prijeko potrebe trenutne zaštite ugroženih interesa društva. O razlozima opoziva članova uprave odredba stavka 1. članka 424. ZTD-a gdje se ne spominju razlozi opoziva tumačena „*a contrario*“ spominjanjem opoziva samo iz važnog razloga u stavku 4. članka 424. ZTD-a upućuje na zaključak o irelevantnosti razloga opoziva. Drugim riječima, za opoziv člana odnosno članova uprave nije potrebno postojanje unaprijed određenog razloga, već je dovoljno da članovi društva smatraju kako nema daljnjeg opravdanja za ostanak određene osobe na toj dužnosti.“

Dakle, sud je argumentacijom *a contrario* iz članka 424. stavka 1. ZTD-a (koji ne navodi razloge opoziva članova uprave zaključio, uzimajući u obzir i stavak 4. istog članka ZTD-a koji navodi „važne razloge“ za opoziv) zaključio da za opoziv člana odnosno članova uprave nije potrebno postojanje unaprijed određenog razloga. Sud ovdje koristi tumačenje *a contrario* uz sistemsko tumačenje na način da zaključuje: ako se u stavku članka koji govori o opozivu članova uprave navodi da ih se može opozvati samo ako za to postoji važan razlog, onda se u drugom stavku istog članka, ako se ne navodi potreba postojanja „važnog razloga“, njih može opozvati bez postojanja unaprijed određenog razloga. U ovom slučaju dakle postoji pravna odredba (čl. 424. st. 4. ZTD-a) koja postavlja ovlaštenje na opoziv ali uvjetno, samo uz postojanje važnog razloga, pa se *a contrario* zaključuje da obveza postojanja važnog razloga ne postoji kod ovlaštenja na

³² Zakon o trgovačkim društvima, NN, br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23, 130/23, 136/24.

opoziv u situacijama predviđenim čl. 424. st. 1. ZTD-a.³³ Putem argumenta *a contrario*, kako smo ranije istaknuli, utvrđuje se značenje „šutnje“ normotvorca u odnosu na reguliranje pravno relevantnih situacija.³⁴ Kao takav, argument *a contrario* je i *de dicto* argument, a ne *de re* argument, jer se odnosi na ono što (ne) kaže normativna odredba, a ne na ono što je zapravo slučaj, što je vidljivo i u navedenom primjeru.³⁵

Primjer 2.

Presuda Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske Pž 202/2012-5 o pitanju sporednih prava (konkretno u ovom slučaju zakonskih zateznih kamata) kod preuzimanja duga, reguliranih člankom 99. Zakona o obveznim odnosima, posebno stavkom 2.:³⁶

„(1) Sporedna prava koja su dotle postojala uz tražbinu ostaju i nadalje, ali jamstva te zalozi koji su dale treće osobe prestaju ako jamci i zalagodavci ne pristaju da odgovaraju i za novog dužnika.

(2) Ako nije što drugo ugovoreno, preuzimatelj ne odgovara za nenaplaćene kamate koje su dospjele do preuzimanja.“

Relevantni dio presude u kojem je sud zaključivao po suprotnosti glasi:

„S druge strane, nakon što je tuženik navedenim ugovorom preuzeo dug (8. studenoga 2010.), on odgovara za zakonske zatezne kamate koje na iznos preuzete glavnice teku nakon tog datuma. To proizlazi i iz tumačenja odredbe čl. 99. st. 2. ZOO-a, jer ako preuzimatelj ne odgovara za nenaplaćene kamate koje su dospjele do preuzimanja, zaključivanjem metodom argumenta *a contrario* proizlazi da preuzimatelj duga (ovdje tuženik) odgovara za nenaplaćene kamate koje su dospjele nakon preuzimanja, pa je njegova žalba neosnovana u dijelu kojim dovodi u pitanje sve zakonske zatezne kamate koje mu je naloženo platiti u razdoblju od 9. studenoga 2010. do isplate, te je u tom dijelu pobijanu presudu valjalo potvrditi.“

U ovoj presudi Visoki trgovački sud Republike Hrvatske argumentacijom *a contrario* članka 99. stavka 2. ZOO-a (koji navodi da preuzimatelj duga ne odgovara za nenaplaćene kamate koje su dospjele do preuzimanja) zaključio je da kod preuzimanja duga preuzimatelj odgovara za nenaplaćene kamate koje su dospjele nakon preuzimanja duga. U ovom primjeru argument *a contrario* korišten je na način da se iz jedne izričite normativne kvalifikacije jednog ponašanja (u skladu s člankom 99. st. 2. ZOO-a, preuzimatelj duga ne odgovara za nenaplaćene kamate koje su dospjele do preuzimanja duga), zaključuje se da postoji suprotna prešutna kvalifikacija drugog ponašanja (preuzimatelj duga odgovara za nenaplaćene kamate koje su dospjele nakon preuzimanja duga)³⁷.

³³ Usporedi sa VISKOVIĆ, N., *op. cit.* u bilj. 15, str. 64: „Ako pravna odredba postavlja neku obvezu ili ovlaštenje subjektu, primjenom argumenta *a contrario*, zaključuje se (u nedostatku druge izričite odredbe o istome) da se takvo normativno značenje ne odnosi na drugog subjekta.“

³⁴ CANALE, D.; TUZET, G., *op. cit.*, str. 33.

³⁵ *Ibid.*, str. 33.

³⁶ Zakon o obveznim odnosima, NN, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23.

³⁷ Usporedi sa VISKOVIĆ, N., *op. cit.* u bilj. 2, str. 254: „To je argument kojim se iz jedne izričite normativne kvalifikacije (ovlaštenja, obveze) nekog ponašanja zaključuje da postoji suprotna prešutna kvalifikacija drugog ponašanja.“

Primjer 3.

Presuda Trgovačkog suda u Bjelovaru 4 P-20/2020-30 o obliku ugovora u najmu ovisno o tome radi li se o nekretnini ili pokretnini, reguliranog člankom 552. Zakona o obveznim odnosima koji glasi:³⁸

„Ugovor o najmu nekretnine sklapa se u pisanom obliku.“

Relevantni dio presude koji sadrži argumentaciju *a contrario*:

„21. U odnosu na obliku ugovora čl. 552. ZOO-a, navedeno je da se ugovor o najmu nekretnine sklapa u pismenom obliku. Argumentum *a contrario* ugovor o najmu pokretnine može se dakle sklopiti i usmeno jer ZOO-om nije propisano da se ugovor o najmu pokretnine sklapa u pismenom obliku.“

U ovom primjeru primjena argument *a contrario* opravdala je doslovno tumačenje pravne odredbe te je izvrsna ilustracija za latinsku maksimu *ubi lex voluit, dixit; ubi noluit, tacit*.³⁹ Ondje gdje zakon šuti, odnosno gdje se nešto izričito ne navodi, nema mjesta za primjenu navedene pravne odredbe.⁴⁰

Primjer 4.

Poseban značaj argument *a contrario* ima kod sporova male vrijednosti, te se sudovi u Republici Hrvatskoj učestalo pozivaju na taj argument u vezi sa člankom 467. Zakona o parničnom postupku koji glasi prilikom odlučivanja o dopuštenosti žalbenih razloga:⁴¹

„Presuda ili rješenje kojim se završava spor u postupku u sporovima male vrijednosti može se pobijati samo zbog pogrešne primjene materijalnog prava i zbog bitnih povreda odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. ovoga Zakona, osim zbog povrede iz članka 354. stavka 2. točke 3. ovoga Zakona.“

U postupku u povodu žalbe u sporovima ne primjenjuju se odredbe članka 370. ovoga Zakona.

O žalbi protiv presude u sporovima male vrijednosti odlučuje sudac pojedinac drugostupanjskog suda.

U postupku u sporovima male vrijednosti drugostupanjski sud dužan je odlučiti o žalbi u razumnom roku, a svakako u roku kraćem od šest mjeseci od primitka žalbe na drugostupanjskom sudu.“

S obzirom na gore navedenu činjenicu da je argumentacija *a contrario* učestala pri tumačenju članka 467. ZPP-a⁴², spominjemo zajedno tri primjera, a citirat ćemo presudu Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske Pž 6590/2010-3 koja u relevantnom dijelu glasi:

„Iz žalbe proizlazi da tuženik presudu pobija i zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja. Međutim u ovoj pravnoj stvari radi se o trgovačkom sporu male vrijednosti u smislu odredbe čl. 502. st. 1. ZPP-a tako da taj žalbeni razlog nije

³⁸ Zakon o obveznim odnosima, NN, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23.

³⁹ VISKOVIĆ, N., *op. cit.* u bilj. 15, str. 64.

40 VRBAN, D., *op. cit.*, str. 475.

⁴¹ Zakon o parničnom postupku, SL SFRJ 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, i NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23.

⁴² Na temelju rezultata pretrage na portalu sudske prakse „IUS-INFO“, i to prema ključnoj riječi „a contrario“.

dopušten (arg. a contrario iz čl. 467. st. 1. ZPP-a). Stoga ovaj sud nije ovlašten ispitivati pravilnost i potpunost činjeničnog utvrđenja od strane prvostupanjskog suda.“

Iste formulacije možemo naći i, primjerice, u presudama Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske Pž 7273/2010-3 i u presudi istog suda Pž-6339/09-4.⁴³ U kontekstu primjene argumenta *a contrario* u navedenim slučajevima, možemo navesti da se on koristi u tumačenju specijalnih normi (dopuštenost određenog žalbenog razloga u posebnoj vrsti spora, spora male vrijednosti u smislu odredbe čl. 502. st. 1. ZPP-a) u odnosu na generalne norme (dopuštenost određenog žalbenog razloga uopće) te se u ovom slučaju koristi da bi se spriječilo širenje izuzetaka na druge slučajeve.⁴⁴ U tom smislu, argument *a contrario* služi i već spomenutom ciljnom (teleološkom) tumačenju i obrani *ratio legis* specijalne norme.

4. Zaključak

U radu se analizirao argument *a contrario* (zaključivanje po suprotnosti, razlog suprotnosti) u okviru pravnih grana građanskog i trgovačkog prava kroz primjere nekoliko sudskih odluka. Kao zaključke možemo navesti sljedeće:

I. I u pretraživanju recentne sudske prakse (recentne u odnosu na ranije provedeno empirijsko istraživanje sudske argumentacije), argument *a contrario* se u području trgovačkog prava ističe u odnosu na druge argumente po učestalosti uporabe od strane sudova.⁴⁵

II. Tri obilježja argumenta *a contrario* iznesena u uvodu (prvo, vezivanje uz primjenu doslovnog ili suženog tumačenja; drugo, korištenje pri tumačenju specijalnih normi u odnosu na generalne kako bi se spriječilo širenje izuzetaka na druge slučajeve te treće, činjenica da je argument *a contrario de re*, a ne *de dicto* argument, jer se odnosi na ono što (ne) kaže normativna odredba, a ne na ono što je zapravo slučaj) vidljiva su i u analiziranim odlukama. To nije iznenađujuće, budući da smo na početku iznijeli opće karakteristike argumenta *a contrario* utvrđene u pravnoj teoriji. Postavlja se pitanje koje bi onda to bile specifičnosti argumentacije u građanskom i trgovačkom pravu ako ovdje nisu uočene razlike?

III. Iz prethodno navedene točke nameće se potencijalno značajan zaključak: argument *a contrario* možemo smatrati *restriktivnim* argumentom iz razloga što on (a) ili podržava doslovno ili suženo tumačenje ili (b) služi za kao sredstvo ograničavanja normativne proizvodnje odnosno sprječava širenje izuzetaka sa specijalnih normi na generalne norme.

IV. S obzirom na značaj i restriktivni karakter argumenta *a contrario* čini se da karakteristike pojedinih grana prava, poput dispozitivnosti u građanskom i trgovačkom pravu, dolaze do izražaja samo ako su eksplicitno predviđene normativnom odredbom

⁴³ O značaju samog članak dovoljno govori i činjenica da je na spomenutom portalu „IUS-INFO“, pretraživanjem u travnju 2025. godine uz navedeni članak vezano i dostupno više od 2300 odluka hrvatskih sudova (!).

⁴⁴ Usporedi VISKOVIĆ, N., *op. cit.* u bilj. 2., str. 254. i VRBAN, D., *op. cit.*, str. 475.

⁴⁵ Zaključak je formiran na uzorku odluka trgovačkih sudova i Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske dostupnih na portalu „IUS-INFO“ u travnju 2025. godine (kao specijaliziranih sudova čije odluke se može izdvojeno pretraživati), u kojem pretraga „a contrario“ daje preko 160 rezultata, dok pretraga „analogija“/„analogije“/„a simili ad simile“ daje ukupno nešto manje od 40 rezultata, pretraga „*minori/maius*“ (za zaključivanje *fortiori* odnosno razlog tim prij) daje nešto više od 10 rezultata.

koja se tumači (vidi Primjer 1. i formulaciju „ako nije drukčije određeno“). U izostanku eksplicitno normirane dispozitivnosti, opća obilježja argumenta *a contrario* imaju prednost pred posebnim obilježjima pojedinih grana prava.

V. Zaključno, usprkos navedenom u prethodnoj točki, načelo dispozitivnosti ipak ima velik značaj u građanskom i trgovačkom pravu u kontekstu argumentacije i to argumentacije *a contrario*: upravo formulacije poput „ako nije drugačije ugovoreno“ otvaraju prostor za neograničenu mogućnost iznimki (naravno, u okviru zakona) na koje onda argument *a contrario* i činjenica da predstavlja jedan restriktivan argument (za razliku od recimo argumenta analogije) neće biti primjenjivi. Dakle, načelo dispozitivnosti u građanskom i trgovačkom pravu strankama omogućuju da u većoj mjeri nego u drugim granama prava isključe mogućnost primjene argumenta *a contrario*, ugovarajući drukčije, odnosno *suprotno*, i samim time anulirajući osnovu zaključivanja *a contrario* – po suprotnosti. Možemo zaključiti da načelo dispozitivnosti, koje karakterizira građansko i trgovačko pravo, može imati značajne implikacije za sudsku argumentaciju u smislu da se korištenjem mogućnosti koje to načelo daje ograničava prostor primjene argumenta *a contrario* odnosno zaključivanja po suprotnosti u eventualnim kasnijim sudskim sporovima.⁴⁶

⁴⁶ Vidi članke 2, 3, 7 i 11 Zakona o obveznim odnosima i KLARIĆ, P.; VEDRIŠ, M., Građansko pravo, Narodne novine, Zagreb, str. 8.-9.

Žaklina HARAŠIĆ, PhD, Full Professor,
Faculty of Law, University of Split,
zaklina.harasic@pravst.hr

Marin KERŠIĆ, PhD, Assistant Professor,
Faculty of Law, University of Split,
marin.kersic@pravst.hr

ARGUMENTATION A CONTRARIO IN CIVIL AND COMMERCIAL LAW

Summary: *The objective of this paper is to examine the specificities of argumentation a contrario (conclusion by contradiction, reason for contradiction) in the legal areas of civil law and commercial law. Structurally, the paper first presents basic theoretical considerations on the argument a contrario and civil law and commercial law as legal areas from the position of legal theory. After introductory considerations, the authors analyze examples of court decisions in the Republic of Croatia in the field of civil and commercial law in which the argument a contrario was used, with special emphasis on decisions of commercial courts and the High Commercial Court of the Republic of Croatia. After analyzing the above examples of court decisions, the authors conclude by stating the specificities of argumentation a contrario in civil and commercial law.*

Keywords: *argumentation, a contrario, civil law, commercial law*